

Ekonomska globalizacija kao dvosjekli mač

Belić, Borna

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:165301>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
EKONOMSKI FAKULTET

BORNA BELIĆ

EKONOMSKA GLOBALIZACIJA KAO DVOSJEKLI MAČ

Završni rad

Osijek, 2020.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
EKONOMSKI FAKULTET

EKONOMSKA GLOBALIZACIJA KAO DVOSJEKLI MAČ

Završni rad

Mentor: Prof. dr. sc. Ivana Barković Bojanić

Kolegij: GLOBALNA EKONOMIJA

Student: Borna Belić

Završni rad iz predmeta
GLOBALNA EKONOMIJA
ocijenjen ocjenom
Osijek, 17.7. 20 20.
	Potpis nastavnika:
	
I RAZINA OBRAZOVANJA	

Osijek, svibanj 2020.

UNIVERSITY OF JOSIP JURAJ STROSSMAYER IN OSIJEK
FACULTY OF ECONOMICS

BORNA BELIĆ

ECONOMIC GLOBALIZATION LIKE A DOUBLE SWORD

Final work

Osijek, 2020.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Borna Belić

JMBAG: 0010223659

OIB: 90856603001

e-mail za kontakt: borna.belic10@gmail.com

Naziv studija: Preddiplomski studij Ekonomska politika i regionalni razvoj

Naslov rada: Ekonomska globalizacija kao dvosjekli mač

Mentor/mentorica diplomskog rada: Prof. dr. sc. Ivana Barković Bojanić

U Osijeku, 13.07.2020 godine

Potpis Borna Belić

SAŽETAK

Globalizacija je omogućila lakšu trgovinu, odnosno trgovina je postala olakšana i ubrzana, pa se roba iz jednog kraja svijeta brzo prosljedi na drugi, nadalje kod globalizacije dolazi do smanjenja carinjenja robe i usluga, što za učinak ima brži gospodarski rast i trgovinsku razmjenu. Mnoge države i kompanije funkcioniraju na takav način. Kroz globalizaciju dolazi do razmjene na nadnacionalnoj razini, jer se uključuje na tržište više država. Kako bi države i kompanije mogle parirati, važno je prihvaćati trendove i promjene na svjetskom tržištu kako bi bile konkurentne. Globalizacija ima svoje pozitivne i negativne posljedice koje su definirane u radu. U radu je definirana i problematika same globalizacije kao pojave.

Ključne riječi: globalizacija, trgovina, svijet, države, gospodarstvo.

SUMMARY

Globalization has made trade easier. The goods are quickly transferred from one part of the world to the other, it reduces customs clearance of goods and services which has the effect of faster economic growth and trade. Many states and companies function that way. Globalization enables exchange at the supranational level because it enters the market of several countries. In order to be able to compete it is important for countries and companies to embrace trends and changes in the global market. Globalization has its positive and negative consequences that are defined in the paper. The paper defines the issue of globalisation itself as a phenomenon.

Keywords : globalization, trade, world, countries, economy

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Svrha rada	1
1.2. Cilj rada	1
1.3. Metodologija rada.....	2
1.4. Struktura rada	2
2. POJMOVNO ODREĐENJE GLOBALIZACIJE	3
2.1. Pojava globalizacije.....	3
2.2. Čimbenici globalizacije	5
2.3. Uzroci globalizacije.....	7
2.4. Prednosti i nedostaci.....	8
3. EKONOMSKA GLOBALIZACIJA	11
3.1. Definiranje ekonomske globalizacije	11
3.2. Aspekti ekonomske globalizacije	13
3.3. Globalna trgovina među državama.....	14
3.4. Multinacionalne kompanije	16
4. ANALIZA EKONOMSKE GLOBALIZACIJE	21
4.1. Statistički pokazatelji razmjene	21
4.2. Analiza trgovanje na globalnoj razini.....	23
4.3. Negativne pojave i posljedice ekonomske globalizacije	25
4.4. Projekcija budućnosti	27
5. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA.....	30

1. UVOD

U ovom završnom radu obrađena je i objašnjena tema vezana uz pojam globalizacije i njezin učinak na cjelokupno svjetsko gospodarstvo. Kao pojam globalizacija se laički može nazvati jedinstveno ili zajedničko svjetsko tržište u ekonomskom, političkom i kulturnom obliku. Globalizacija se razvila pod utjecajem sve većeg svjetskog tehnološkog napretka te je danas normalno postalo putovati s jednog kraja svijeta u drugi, kao i trgovati na isti način. U doba informatičke razvijenosti velika poduzeća, putem interneta i tehnologije, obavljaju sve svoje transakcije i aktivnosti.

1.1.Svrha rada

Svrha rada je definirati problematiku globalizacije i njezine učinke na poslovanje u svijetu. Uslijed globalizacije došlo je do brzog kretanja robe i ljudi, odnosno trgovina je postala olakšana i ubrzana, pa se roba iz jednog kraja svijeta brzo proslijedi na drugi. Nadalje kod globalizacije dolazi do smanjenje carinjenja robe i usluga, što za učinak ima brži gospodarski rast i trgovinsku razmjenu. Mnoge države i kompanije funkcioniraju na takav način.

1.2.Cilj rada

Cilj rada je definirati osnovne značajke globalizacije, kao i trendove te promjene koje su nastale uslijed globalizacije na tržištu poslovanja u svijetu. Kroz globalizaciju dolazi do razmjene na nadnacionalnoj razini, jer se uključuje na tržište više država. Kako bi države i kompanije mogle parirati, važno je prihvaćati trendove i promjene na svjetskom tržištu kako bi bile konkurentne. Globalizacija ima svoje pozitivne i negativne posljedice koje su definirane u radu. Ulaskom Hrvatske u Europsku zajednicu po prvi put je došlo do različitog načina funkcioniranja države i poduzeća te su se ona morala prilagoditi nastaloj situaciji na svjetskom tržištu, a tijekom godina početi primjenjivati tehnike i pravila koja vrijede na globalnom tržištu. Globalizacija nudi velike mogućnosti i izazove za sve sudionike u njoj.

1.3. Metodologija rada

U radu je korišteno nekoliko različitih metoda pomoću kojih je rad dovršen;

- deskripcija, opisivanje i ocrtavanje činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu,
- induktivna metoda, analizom pojedinačnih činjenica dolazi se do općih zaključaka,
- deduktivna metoda, na temelju općih sudova izvode se posebni i pojedinačni zaključci,
- metoda analize, raščlanjivanje složenih pojmova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente,
- metoda sinteze, povezivanje jednostavnih misaonih tvorevina u složenije,
- kompilacije, preuzimanje tuđih rezultata znanstveno - istraživačkog rada odnosno tuđih opažanja, zaključaka i spoznaja,
- klasifikacije, sistematska podjela općeg pojma na posebne,
- eksplanacije, objašnjenje osnovnih pojmova i relacija.

1.4. Struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja, uključujući uvod i zaključak. U uvodnom dijelu se postavljaju osnovne značajke te definira problematika svih važnijih čimbenika koji se javljaju u radu. U drugom dijelu, uz teorijski pristup obrađuje se pojam globalizacije. Globalizacija predstavlja jedan fenomen, koji je nastao uslijed tehnološkog i informacijskog razvoja čovječanstva. Treće poglavlje nosi problematiku odnosa ekonomije i globalizacije, odnosno pojma ekonomska globalizacija. Uslijed razvoja globalizacije došlo je do razvoja trgovine, jer uz pomoć tehnologije svaki čovjek ili poduzetnik može trgovati s jednog kraja svijeta na drugi. Četvrto poglavlje nosi analizu ekonomske globalizacije na osnovu dostupnih podataka i informacija dobivenih od relevantnih ustanova. Posljednji dio rada se odnosi na zaključak u kojem se daju osvrti i razmatranja.

2. POJMOVNO ODREĐENJE GLOBALIZACIJE

2.1. Pojava globalizacije

Pred kraj dvadesetog stoljeća došlo je do stvaranja novog oblika i slike svijeta. Dolazi do raspada socijalističkih država koje su iza drugog svjetskog rata bile pod takozvanom željeznom zavjesom i utjecajem SSSR-a te razvoja informacijske tehnologije. Tijekom posljednja tri desetljeća 20. stoljeća došlo je do pojačane globalizacije u politici, ekonomiji, pravu, znanosti, tehnologiji, kulturi i komunikacijama. Stoga je početkom 1990-ih globalizacija postala jedna od najvažnijih tema koja zaokuplja znanstvenike, stručnjake i širu javnost. Globalizacija se promatra iz raznih aspekata. Proces stvaranja - globalna civilizacija, problemi koji nastaju u tom procesu i mogućnost njihovog rješavanja ukratko su analizirani.

Globalizacija je zasigurno najviše upotrebljavana – zloupotrebljavana – i najrjeđe definirana, vjerojatno s najviše nesporazuma spojena, najnebuloznija i politički najdjelotvornija (natuknica i polemička) riječ posljednjih, ali i nadolazećih godina (Becker i suradnici, 2001:12).

Definirati pojam globalizacije prilično je teško s obzirom na širok spektar područja koje obuhvaća. Za neke se globalizacija odnosi na povećanje važnosti zajedničkog svjetskog tržišta, za druge je način opisivanja kulturne i ideološke stvarnosti, odnosno pobjeda teorije slobodnog tržišta, za treće znači amerikanizaciju u negativnom smislu i nametanje njihova načina života, a za četvrte je ona opasni neprijatelj koji štiti samo interese velikih korporacija (Čečuk, 2002:23).

U brojnim raspravama i tekstovima globalizacija ima pristalice, ali i protivnike. Za neke je to dobrodošao razvoj koji predstavlja nove mogućnosti, za druge globalizacija baca tamnu sjenu koja predstavlja tiraniju skupine ljudi s jednim totalitarnim globalnim ekonomskim režimom, tj. Sinonim je za dominaciju velikih svjetskih sila. Globalizacija je doprinijela inteziviranju međunarodne razmjene, kao i političke hegemonizacije između zemalja. Nadalje, došlo je do doticaja više kultura i razmjena informacija među običnim ljudima, a lakša komunikacija je uvjetovala i lakšu kulturnu razmjenu.

Globalizaciju se ne može kontrolirati ili upravljati njome, već je ona jednostavno proizvod rasta i razvoja sveukupnog čovječanstva, kroz razvoj tehnologije razvija se i lakša razmjena kroz trgovinu, politiku ili kulturu. Globalizacija je strukturirana kroz ekonomske, političke i kulturne procese u svijetu. Nemoguće je tek tako definirati njezinu strukturu. Ipak, jasno će značenje ovog složenog, kontroverznog i nedovoljno razumijevanog procesa, kao i njegove posljedice,

biti istraženi u dulje vrijeme. Globalizacija, naravno, zahtijeva multidisciplinarna istraživanja i strateška predviđanja. Države, međunarodne kompanije, nevladine organizacije, društveni pokreti, sindikati, profesionalna i trgovačka udruženja povećavaju svoje političke akcije prema globalnom okruženju, ali i nacionalnom okruženju s namjerom da utječu na globalni kapitalizam.

Ne postoji jedinstvena definicija globalizacije, iako je ovaj izraz postao jedan od najpopularnijih u raznim poljima društvenih znanosti. Globalizacija se definira na nekoliko načina, ovisno o razinama na kojima se autor želi usredotočiti. Stvaranje jedinstvenog ekonomskog, političkog i kulturnog prostora i objedinjavanje modernih društava najčešće se naziva globalizacijom.

U užem smislu, globalizacija se odnosi na prekogranične poslovne tvrtke. Globalizacija uključuje brzu i svestranu difuziju širom svjetske proizvodnje, potrošnje i investicijskih dobara, usluga, tehnologije i kapitala. Razvoj u informacijskim, komunikacijskim tehnologijama i prometnim sposobnostima zamaglile su granice i povećale udaljenosti, podupirući temeljne promjene u poslovnoj organizaciji i tehnologiji (Veselica, 2007:12).

Osim kratkog odgovora da globalizacija čini integraciju svega, globalizacija čini integraciju tržišta financijom i tehnologijom na način da svijet smanjuje sa srednje na malu veličinu. Globalizacija je doprinijela da ljudi žive i funkcioniraju na brži način bez obzira gdje živjeli, što prije nije bilo moguće.

Sigurno je reći da je došlo vrijeme za usporedbu mišljenja o ovom procesu. To ne znači automatski da je već moguće uspješno uskladiti ove objektivno različite poglede u cijelom svijetu, dovesti ih do zajedničkog nazivnika. Uz ekonomske discipline potrebno je aktivno sudjelovanje u komunikaciji, sociologiji i politologiji. Postavlja se pitanje je li potrebno konstituirati globalizam kao posebno znanstveno polje.

Službena upotreba tehničkog izraza 'globalizacija' započela je 1980-ih. Međutim, ta je ideja nastala mnogo ranije. Moglo bi se reći da je riječ o desetljećima, pa čak i stoljećima, ako se u obzir uzmu trgovinska carstva bivših kolonijalnih svjetskih sila poput Velike Britanije, Španjolske, Portugala ili Nizozemske. Najstariji međunarodni odnosi bili su vezani za trgovinu i vojne sukobe. Oboje je bilo uvjetovano ekonomskim motivima, jer su međunarodna trgovina i okupacija stranih teritorija dugo bili pokretač koji je sa sobom donio internacionalizaciju različitih kultura, religija, pravnih sustava itd.

Globalizacija je, prije svega ekonomijom potaknut, proces čiji je cilj postupno omogućiti neometan protok usluga, robe, kapitala, ali i ljudi među državama različitih stupnjeva gospodarske razvijenosti, što doprinosi stvaranju jedinstvene svjetske zajednice. Temelji se na ideji slobodnog tržišta, koju bi trebalo primijeniti kao imperativ te na taj način pretvoriti cijeli svijet u otvoreno tržište dostupno svima, odnosno u globalno selo. Najznačajniji napredak ostvaren djelovanjem globalizacije jest onaj u slobodnijem toku kapitala. Naime, moderno financijsko tržište je značajnije nego (nekadašnja) trgovina robom, jer se danas radi o milijardama dolara koje svakodnevno slobodno neometano cirkuliraju između banaka, burzi i novčanih zavoda (Clark, 1999:9).

Neki bi rekli da je današnja globalizacija svijeta u osnovi jednaka onoj kakva je bila prije stotinu godina s međunarodnom trgovinom i migracijama. U 20. stoljeću, međunarodna trgovina i financijske veze postale su globalne jer su imale priliku pokriti cijeli svijet. Čitav ovaj postupak međunarodne trgovine i migracija znatno je zaustavljen tijekom 1930-ih, kada je (posebno u zapadnim i razvijenim zemljama) došlo do velike depresije. Tada je Velika depresija dovela većinu zemalja svijeta u vrtlog. Istovremeno se većina nacionalnih država povukla s međunarodne trgovinske scene kad su shvatili opasnost koju predstavljaju međunarodna tržišta. Strah od siromaštva, nezaposlenosti i sve veće recesije bio je dominantan i utjecao je na slabljenje međunarodnih odnosa.

Međutim, nakon Drugog svjetskog rata, zapadne su sile obnovile proces jačanja međunarodnih odnosa, međunarodnom političkom i ekonomskom suradnjom, što je stvorilo korijene današnje globalizacije. Međutim, globalni ekonomski šokovi iz 1971., zatim 1973. i 1982. doveli su do kriza koje su pogodile velik broj zemalja. Tijekom 1990. godine svjetsko se financijsko tržište razvijalo i radilo kontinuirano. Zahvaljujući tome, ogromna sredstva svakodnevno prelaze s jednog na drugog, što nekima omogućuje ogromnu zaradu, a drugima gubitak.

2.2. Čimbenici globalizacije

Kada se govori o čimbenicima globalizacije onda se može kazati kako su to jedinstvene države, kada je riječ o zajedničkom tržištu, udruženje država kroz kulturne i političke zajednice te

primjena naprednih i suvremenih tehnologija u poslovanju što omogućava rast, razvoj i budućnost stvaranja novih globalnih promjena.

Naravno, važnost i opseg globalizacije također izaziva veliko zanimanje, jer globalizacija donosi napredak, ali i ograničenja na kojima pripadnici antiglobalizacijskih pokreta posebno inzistiraju. Postoje i tvrdnje da je globalizacija proizvod materijalnih interesa najbogatijih zemalja i multinacionalnih kompanija, koji na taj način proširuju svoj utjecaj i vlast nad cijelim svijetom, a s druge strane, o globalizaciji se govori kao o spontanom procesu koji ima svoj izvor u neprekidnom neizbježnom širenju interakcije između ljudi i nacionalnih država. Svi živimo na jednom planetu i naši su planetarni problemi zajednički, što zahtijeva njihovo zajedničko rješenje. Na temeljima informacijskog svijeta grade se nova carstva...

Prvi i jedan od najvažnijih aspekata globalizacije jest ekonomski aspekt. Globalne tvrtke utječu na tijek svjetskih gospodarskih procesa i mnoge od njih, iz sasvim jednostavnog razloga da obavljaju svoj posao i stječu dobit, integriraju planet. Multinacionalne tvrtke uključuju u svoje poslovanje milijune ljudi širom svijeta koji su međusobno povezani usprkos velikim udaljenostima. One nadziru planetarne resurse, kapital i tehnologiju. Na taj se način širi gospodarstvo bez granica i posluje se kao da nema gospodarskih i političkih barijera (Lončar, 2005:95).

Najspektakularnija ekonomska bitka vodi se na polju medija i novih medija, poremećena pojavom numeričkih, virtualnih i multimedija. Ovaj novi model, koji se sastoji od smanjenog stanja države, socijalne nesigurnosti i komunikacijskog dinamike, širi se posvuda. Govoreći o logici globalističkih režima, globalizacija ekonomskih tijekova je danas najviše izražena i to je upravo ono na što prvo mislim kada se kaže Globalizacija.

Ograničenje suverenom ulogu nacionalne države, širenje tržišta diljem cijele planete, akumulacija bogatstva u manje i manje zemlje, a unutar tih zemalja, tu je rastući nesrazmjer između bogatih i siromašnih. Ono što se činilo izvjesnim tijekom nekoliko desetljeća nakon drugog svjetskog rata - istaknulo je ulogu tzv. socijalne države, skrb za potrebite, bolesne i starije građane, besplatno obrazovanje i zdravstvo - što sve više ide ka povijesnom zaboravu.

Na poslu je sve izraženiji drevni princip jačeg. Dalekovidni ekonomisti su još prije dvadeset godina predviđali formiranje nove, globalne ekonomije, koja će biti nešto drugačija nego do tada i široko prihvaćena, međunarodna ekonomija.

2.3.Uzroci globalizacije

Globalizacija je nastala uslijed svjetskog razvoja, odnosno implementacijom tehnoloških elemenata te brzog načina prometovanja uspostavljene su veze diljem svijeta, što je olakšalo protočnost robe i usluga, kao i međunarodnu trgovinsku razmjenu. Nadalje, došlo je do lakše komunikacije putem informatičkih otkrića, što je dovelo do razmjene informacija između ljudi različitih kultura.

U daljnjem tekstu ćemo se dotaknuti glavnih uzroka globalizacije (Jovančević, 2005:1):

- brzi razvoj znanosti i tehnologije,
- razvoj informacijskih tehnologija ,
- novi lokacijski čimbenici,
- multinacionalne kompanije,
- troškovi transporta i brzina,
- kraj Hladnog rata,
- globalni problemi(klima, migracije,...) i
- liberalizacija.

Ovisno o načinu razumijevanja globalizacije, imenuju se na različiti način uzroci njegove pojave. Tehnološke novine u području razmjene informacija i na području komunikacija, posebno Interneta, imaju jedan od najvažnijih uloga u formiranju i razvoju globalizacije. Dolazi do globalizacije financijskog tržišta i nagli rast trgovine, što ima za posljedicu naglo smanjenje troškova prijevoza. Poseban značaj ima trgovina putem Interneta. Ukinute su carinske barijere i smanjena tarifa zaštite u okviru GATT-a, a to znači da se trguje tamo gdje se postiže najveći dobitak. Kraj hladnog rata često se navodi kao jedan od uzroka globalizacije.

Bivši takozvani "istočni blok" otvoren je prema svjetskom tržištu, potom dolazi do njihove demokratizacije i prihvaćanja načela tržišne ekonomije. Globalni problemi, kao što je zaštita okoliša i ljudskih prava zahtijevaju globalnu politiku i globalnu svijest. Liberalizacijom svjetske trgovine od GATT-a, odnosno u WTO, omogućena je politika deregulacije pod vodstvom SAD-a.

Slika 1. Prikaz globalizacije kroz različita viđenja

Izvor: Globalizacija, <http://likaclub.eu/sto-je-to-globalizacija/>, datum pristupa: 06.05.2020.

Globalne korporacije u nastajanju su najvažniji nositelj globalizacijskog procesa. One su postavile svoje podružnice, otvaraju tvornice i trgovine širom svijeta isključivo za svoje interese. U ovom nezaustavljivom osvajanju tržišta koriste različite alate za upravljanje.

Nadalje nositelji globalističkih promjena i kretanja su multinacionalne korporacije koje nose oznaku nacionalnog podrijetla i kao karakteristike domaćeg okoliša idu u međunarodno tržište na kojem pokušavaju dominirati i ostvariti konkurentsku poziciju. Suprotno tome, korporacija u globalnoj ekspanziji koristi nove globalne kulture koje je sama stvorila, a domaća obilježja čine samo dio kolaža koji menadžeri koriste kako bi osvojili javnost.

2.4. Prednosti i nedostaci

Globalizacija je omogućila velike prilike i pogodnosti za mnoge ljude diljem svijeta. Nadalje, dolazi se lakše do informacija i trgovinske razmjene. Globalizacija je također doprinijela razvoju nerazvijenih sredina te kretanju stanovništva u potrazi za boljim životom. Iskustveno gledano uvijek postoje dvije strane medalje, a to su prednosti i nedostaci globalizacije.

Prednosti globalizacije (Lazibat i Kolaković, 2004:8):

- Lakši pristup i dostupnost svijeta u najširem smislu te riječi,
- Lakši pristup informacijama, znanjima, zemljama, kulturama, tehnologijama
- Ubrzanje svjetskog gospodarskog razvoja,
- Slobodno tržište omogućuje slobodno kretanje ljudi, dobara i kapitala,
- Granice između zemalja se brišu i uz pomoć novih tehnologija, geografska pozicija nije više prepreka razmjeni,
- Razmjena demokratskih pogleda između različitih zemalja koja uzrokuje toleranciju i poštovanje za tuđe mišljenje,
- Razvoj obrazovanja jer slobodno tržište potiče zaposlenike koji su visoko obrazovani
- Rast komunikacije između zemalja i pojedinaca,
- Transakcije između udaljenih tržišnih sudionika mogu se organizirati u vrlo kratkom razdoblju,
- Zaštita okoliša i zajednički naponi zemalja,
- Povećanje zaposlenosti, posebno u razvijenijim zemljama (Kina).

Nedostaci (Lazibat i Kolaković, 2004:8):

- Uniformiranje ukusa, običaja, navika,
- Svojevrсна opća amerikanizacija lokalnih i nacionalnih kultura,
- Produbljenje razlika između bogatih i siromašnih,
- Problem odlaska radne snage iz zemalja u tranziciji,
- Globalizacija je omogućila prevelike profite i moć kompanijama za koje se vezuje ogromna količina kapitala,
- Nejednakost između nerazvijenih i razvijenih zemalja su sve veći,
- Razvijene zapadne zemlje nameću svoja mišljenja zemljama u razvoju,
- Utjecaj na okoliš, socijalna degeneracija.

Kao što je navedeno čitav niz je pozitivnih i negativnih posljedica vezanih uz pojam globalizacije. Koliko god osobno mislili da je ona u cjelini pozitivna, opet se događaju negativne posljedice za koje možda ne znamo ili ih ne vidimo. Čitav taj proces, s druge strane, obilježen je vrlo negativnim posljedicama. Demonstracije i prosvjedi održani krajem 20. i početkom 21. stoljeća širom svijeta protiv globalizacije dokazali su sve veći otpor cijele ideje i posljedica globalizacije. Uglavnom kritizira zapad, koji je kriv za trenutne nerazvijenosti

nerazvijenog svijeta, i ističe da su dobici zapada ustvari nastali na gubicima nerazvijenog „trećeg svijeta“. Zapadna Europa, Sjedinjene Države i Japan imaju najviše financijsko blagostanje i većinu tehnoloških inovacija.

Slika 2. Prikaz pozitivnih i negativnih čimbenika

Prednosti globalizacije	Nedostaci globalizacije
Nova i veća tržišta	Novi konkurenti
Nove mogućnosti ulaganja	Nova tržišta, odnosno uvjeti poslovanja
Pristup novim tehnologijama, novim tržištima rada, kapitala, sirovina i sl.	Kompleksnost poslovanja i nepredvidive promjene
Veća produktivnost i organizacijska uspješnost	Veliki logistički problemi
Iskorištavanje ekonomije obujma	Nema univerzalnih menadžerskih praksi i pristupa

Izvor: Bahtijarević-Šiber, F.; Sikavica, P.; Pološki Vokić, N.: *Suvremeni menadžment*. Školska knjiga. Zagreb., 2004., str. 24

Unatoč tvrdnjama pristaša globalizacije da većina stanovništva „trećeg svijeta“ također ima koristi, trenutna stvarna situacija radne snage nerazvijenih zemalja dokazuje da u biti sve ove slobode zajamčene globalizacijom stvaraju veću destabilizaciju radnih mjesta i nesigurnost radne snage. To se posebno odnosi na radnu snagu zapadnih zemalja (razvijeni svijet) koje su u stalnoj opasnosti od gubitka radnih mjesta zbog mogućnosti prelaska proizvodnje mnogih tvrtki na tržište slabo plaćene radne snage, što je vrlo često. Veliki broj ljudi svakodnevno gubi posao. U Europi je broj nezaposlenih već premašio 20 milijuna.

Nacionalni i kulturni identitet također se može smatrati ugrožen pod prijetnjom širenja satelitske televizije, međunarodnih medijskih mreža i povećanjem putovanja. Mediji utječu na širenje istog načina života s jednog kraja planeta na drugi. Ljudi širom svijeta gledaju iste emisije, filmove, reklame ili serije, slušaju istu glazbu, imaju pristup istim informacijama i tako dalje.

3. EKONOMSKA GLOBALIZACIJA

3.1. Definiranje ekonomske globalizacije

U današnjem dinamičnom i turbulentnom načinu poslovanja koji karakterizira globalizacija i globalistički pristup, međunarodna ekonomija jedan je od najvažnijih svjetskih čimbenika. Problemi ovog rada su međunarodna ekonomija bez koje je e-poslovanje danas nezamislivo. Nemoguće je danas na globalističkom tržištu funkcionirati i poslovati ako poduzeće ne poznaje pravila i običaje samog djelovanja. Ono mora biti spremno prihvatiti sva načela i etična stajališta na njemu te biti fleksibilno.

Ako poduzeće ili kompanija na vanjskom tržištu kojeg krase velika razmjena i zahtjevnost poslovanja ne prihvati nastale promjene i trendove neće dugo izdržati. Nemogućnost prihvaćanja tih čimbenika može samo dovesti kompaniju u probleme prilikom poslovanja na ovakvom tržištu. Laički se naziv globalne ekonomije može nazvati skupom svih mehanizama koje sadrži niz država, zajednica država na svjetskoj razini, s kojima slijedi zajedničke ciljeve i ekonomiju.

Današnje napredne i moderne svjetske države same kreiraju i definiraju vlastitu ekonomsku i političku strategiju kako bi mogle sudjelovati na globalističkom tržištu. Važnost prihvaćanja globalističkih trendova je od nemjerljive važnosti za svaku pojedinu državu, jer o njima ovisi njihov gospodarski rast kroz međunarodnu trgovinu i razmjenu dobara i usluga. Globalistička razmjena je iznimno važna jer poremećaji na vanjskom tržištu mogu uvelike utjecati na stanje u domaćem tržištu.

U prvom planu su razvojni ciljevi zemlje, dugoročna strategija gospodarskih odnosa sa stranim zemljama, postojeće zakonodavstvo, fiskalna i monetarna politika i cjenovna politika. Količina međunarodne trgovine povećala se u posljednja tri stoljeća brže od svjetske proizvodnje. Rastuća međuovisnost nacionalnih gospodarstava posebno je ukazala na rast obujma i razvoj međunarodne trgovine nakon 1950-ih. Razvoj međunarodne ekonomije pozitivno je utjecao na učinkovitost proizvodnje pojedinih zemalja, pojavu specijalizacije radne snage i rastuću razmjenu domaćih proizvoda izvan nacionalnih grana (Samuelson, 2000:4).

Nacionalna ekonomija je primijenjena makroekonomska disciplina koja istražuje stanje i promjene u makroekonomskim odnosima. To je primijenjena makroekonomska disciplina jer proučava integritet ekonomije, tj. Ekonomsku stvarnost (zakoni razvoja, odstupanja u razvoju) (Babić i Babić, 2008:12).

Ekonomija je definirana kao znanstvena disciplina koja proučava kako ljudi, tvrtke i nacije, tj. društvo koristi razne resurse za proizvodnju robe koja zadovoljava njihove potrebe. Ekonomija je podijeljena na dva područja studija: mikroekonomija i makroekonomija. Glavna razlika između ta dva područja je u tome što mikroekonomija proučava mikro elemente ekonomije, tj. kućanstva, poduzeća, dok makroekonomija proučava ekonomiju u cjelini, tj. ukupna potrošnja, ukupna proizvodnja itd. Iako i mikroekonomija i makroekonomija imaju svoje područje proučavanja, još uvijek su isprepletene (Douglas, 2001:12).

U ovom radu bavimo se globalističkim kretanjima na svjetskom tržištu. Kao što je navedeno mikroekonomija se bavi manjim obujmom ekonomije kao što su pojedinačna poduzeća ili tvrtke, odnosno uvijek se bavi manjim dijelovima ili segmentima na tržištu. Dok se u makroekonomiji proučavaju globalna gospodarstva, cijela gospodarstva jedne države odnosno proučavaju se sva gospodarska kretanja u vidu ponude i potražnje na globalnom tržištu kako bi dala odgovore na koji je način potrebno prići samom tržištu. Makroekonomija je usmjerena na svjetska tržišta na kojima se odvija veliki broj razmjena dobara i usluga.

Makroekonomija kao takva ima za cilj definirati najidealnija rješenja za nacionalna i nadnacionalna gospodarstva. Kroz nju se pronalaze rješenja za određene ekonomske probleme na svjetskom tržištu. Svjetsko tržište karakterizira turbulentnost, dinamičnost te velika količina dobara i usluga između velikog broja država ili kompanija.

Počeci moderne makroekonomije definitivno započinju objavljivanjem knjige „Opća teorija zaposlenosti, kamata i novca“ iz 1936. Johna Maynarda Keynesa, jednog od najmoćnijih i najutjecajnijih ekonomista u povijesti. Iako klasična ekonomska misao započinje Adamom Smithom, poznatim kao "otac ekonomije", i njegovom objavom knjige "Bogatstvo naroda", prema kojoj se pojedinci u svojim pojedinačnim interesima vode "nevidljivom rukom" kako bi postigli maksimalnu socijalnu dobrobit. Keynes je uspio dokazati da Smith i dalje nije u pravu sa svojom politikom "laissez faire". Naime, Keynes je uspio dokazati da država posjeduje detaljne mehanizme pomoću kojih utječe na gospodarski rast i visoke stope zaposlenosti (Babić i Babić, 2008:56).

Kako bi gospodarstvo jedne države bilo konkurentno, glavni zadaci države su osigurati stabilnost cijena na domaćem tržištu, valutnog tečaja i kontrolu inflacijskih pritisaka kroz poreze i druge mehanizme središnje banke. Kombiniranjem velikog broja čimbenika ono mora osigurati visoku proizvodnju, osobnu potrošnju kod stanovnika, učinkoviti porezni sustav kako bi gospodarstvo bilo na visokoj razini te konkurentno na globalnom tržištu.

3.2. Aspekti ekonomske globalizacije

Izraz globalizacija, kao što je već spomenuto, nije nov, niti je stvoren odnedavno, ali korišten je desetljećima prije pada socijalističkog istočnog bloka, kada se još uvijek radilo o međuideološkom i globalnom suživotu, kada suradnja nije bila moguća između navedenih blokova. Očigledni razlozi takve integracije bili su i ostaju stalna i sve veća politička, vojna, socijalna i ekonomska međunarodna ili globalna ovisnost. Nakon raspada Sovjetskog Saveza i sustava istočnoeuropskog socijalističkog bloka (prije više od dva desetljeća), ekonomska i politička globalna integracija započela je brzim i (naizgled) nezaustavljivim tijekom, pod dominantnim jednostranim utjecajem i hegemonijom preživjelog kapitalističkog sustava.

Aspekti ekonomske globalizacije su (Galović, 2017:4):

- globalne tvrtke utječu na tijek svjetskih gospodarskih procesa i mnoge od njih,
- iz sasvim jednostavnog razloga da obavljaju svoj posao i stječu dobit,
- integriraju planet,
- multinacionalne tvrtke uključuju u svoje poslovanje milijune ljudi širom svijeta koji su međusobno povezani usprkos velikim udaljenostima,
- one nadziru planetarne resurse, kapital i tehnologiju.

Globalistički pogled na svijet podržava nekoliko glavnih točaka koje su potrebne za razumijevanje cjelokupnog procesa svjetske tranzicije i interakcije. Prvo, važno je razumjeti kontekst u kojem države i drugi entiteti surađuju. Da bismo razumjeli ponašanje (pojedinačno, državno, socijalno, međudržavno i intersocijalno) na svim razinama moguće analize, prvo je potrebno razumjeti cjelokupnu strukturu globalnog sustava u kojem se takvo ponašanje događa. Globalisti (kao i neki realisti) smatraju da bi analiza čitavog ovog procesa trebala započeti s međunarodnim sustavom, a što se tiče nekih pojedinačnih sudionika u svijetu, njihovo ponašanje često ovisi o nastanku jedinstvenih prilika ili njihovoj prevenciji.

Drugo, povijest ima vrlo važnu ulogu u analizi i općenitom razumijevanju međunarodnih političkih sustava, jer se trenutna struktura može razumjeti ili analizirati samo ako se proučava cijela njena prošlost. Međutim, ta stajališta također navode da kapitalizam u osnovi ima čak i najveću ulogu u istraživanju prošlosti sustava, jer je odigrao ne samo zapadni, već i u bivšem

istočnjačkom bloku najvažniju ulogu u međunarodnoj tržišnoj suradnji, jer su svi ti ekonomski sustavi u svijetu morali su surađivati i često se prilagođavati kapitalističkoj svjetskoj ekonomiji. Također se vjeruje da prošla podjela između zapadnog i bivšeg istočnog ideološkog bloka nije dijelom bila tako značajna ili značajna kao podjela između njih i takozvanog "trećeg svijeta". Ta je podjela poznata kao "podjela sjever-jug" i predstavljala je čak i tijekom vrhunca krize "hladnog rata" mnogo ozbiljniju međunarodnu političku i tržišnu ulogu, kao i veći stupanj ekonomske nepravde i brojne neriješene političke probleme diljem međunarodnog sustava. Jasno je da postoji nejednak i nepravedan razvoj u svjetskoj međunarodnoj zajednici (Galović, 2017:4).

Takav mehanizam s jedne strane pruža političku i ekonomsku potporu nerazvijenim zemljama iz navodno humanitarnih razloga, sa dobrim namjerama da što prije razviju slične političke i ekonomske standarde u sjeverozapadnim zemljama, a s druge strane, još više povezanosti i širenja njihovu ekonomsku i političku ovisnost o pojedinim zapadnim sustavima. Globalizacija je kroz ekonomske aspekte doprinijela sve većoj razmjeni dobara i usluga na svjetskom tržištu. Olakšanje je došlo kroz primjenu informacijsko-tehnoloških dostignuća te sve lakšem prijevoznom sustavu. Danas svaki čovjek, kao pojedinac upali računalo i naruči putem neke internetske stranice proizvod iz drugog kraja svijeta (npr. Kine ili Amerike) te mu putem pošte proizvod dođe nakon određenog vremena.

3.3.Globalna trgovina među državama

Kada se govori o globalnoj međunarodnoj razmjeni i trgovini među državama, može se reći kako je riječ o pojedinačnom nastupu država na globalnom tržištu u cilju prodaje ili kupovine određenih sirovina, materijala, dobara ili usluga iz nužde. Nadalje, na njemu dolazi do trgovinske razmjene između velikih kompanija radi stjecanja financijske dobiti i profita.

Mjere ekonomske politike kojima se ograničavaju tokovi međunarodne razmjene zbog nesavršenosti domaćega i/ili međunarodnih tržišta djeluju mehanizmom cijena (avansi, carine, prelevmani) ili ograničavanjem količina (kontigenti, kvote) ili deviznim ograničenjima. Osobito se ističu detaljno obrađeni pojmovi vezani za carine i njihov utjecaj na međunarodnu razmjenu. Uvođenje carina na uvozne proizvode poboljšava uvjete razmjene, ali i poskupljuje uvozne proizvode, što smanjuje uvoz, a time i međunarodnu razmjenu (Babić i Babić, 2008:16).

Kada je došlo do globalističkog načina vanjskog trgovanja, tada je došlo do potrebe stvaranja jedinstvenih pravila i načina poslovanja u vanjskotrgovinskom poslovanju. Prilikom donošenja i utvrđivanja različitih načina poslovanja, etičkih normi te pravila, bilo je potrebno obuhvatiti sve sudionike u vanjsko-trgovinskom procesu. Pri kreiranju i definiranju pravila, prihvaćena su nova pravila i pojmovi koji se vežu uz globalna tržišta kojeg se sudionici u tom postupku moraju pridržavati. Veliki broj normi te načela je kasnije postao međunarodni mehanizam priznatih pravila ponašanja u globalističkom procesu trgovanja. Danas je globalno tržište uređeni čimbenik (područje) trgovanja između država, kompanija ili pojedinaca.

Ovim načinom došlo je do stvaranja poslovnih običaja među sudionicima u trgovinskoj razmjeni. Nadalje, svaki sudionik u vanjskotrgovinskom poslu morao bi se ponašati u skladu s pravilima te na način da ga strani partner razumije i da ostvare posao na zajedničko i obostrano zadovoljstvo. Prihvaćanjem ovakvih pravila, normi i standarda ponašanja, važno se pridržavati istih, jer se radi o trgovini između sudionika iz različitih dijelova svijeta, pa je nužno imati jedinstven pristup pri procesu kupovine ili prodaje usluga ili dobara.

Trgovinska razmjena seže daleko u prošlost. Razmjenom dobara pribavljala se sva potrebna roba koja u određenom trenutku nije bila dostupna nekom narodu, a ista se zamjenjivala za one robe koje je bilo viška. Razvojem komunikacije i drugih vještina koje pripomažu razvoju čovječanstva unaprijedio se način razmjene. Vanjskotrgovinska razmjena prema povijesnom aspektu povezuje se s različitim razdobljima, a to su merkantilizam tijekom 16. i 17. stoljeća, liberalizam u 18. stoljeću, dok 19. stoljeće karakterizira profesionalizam

Sama teorija međunarodne razmjene i komercijalne politike jedna je od najstarijih branši u ekonomskom sektoru. Od starih Grka vršila se trampa, razmjene dobara, najprije bez novčanih naknada, samo dobro za drugo dobro, a kasnije uz plaćanje i korištenje moneta. Ekonomisti su imali moć kako bi determinirali trgovinu između zemalja svijeta, a ono što je još važnije, pokušali su odrediti koja je politička trgovina najbolja za pojedinu državu (Pažanin, 2009:67).

U današnje vrijeme na globalističkom tržištu većinom dominira roba, odnosno energenti kao što je nafta. U posljednje vrijeme se vidjelo koliko nafta znači za određenu ekonomiju, pa je uslijed korona virusa došlo do nemogućnosti prodaje nafte jer je svjetsko gospodarstvo jednostavno stalo te su se gomilale zalihe sirove nafte, samim time je došlo i do pada cijena na hrvatskom tržištu pa je cijena određenog goriva dostigla cijenu otprije desetak godina. Danas su najmoćnije zemlje kada je u pitanju nafta: SAD, Rusija te Saudijska Arabija.

Kao što je viđeno u povijesti, mnoge razvijene zemlje su iskorištavale svoje kolonije u vidu iscrpljivanja izvora i bogatih ruda, danas se događaju slične stvari, jer mnoge razvijene zemlje ovise o sirovinama iz slabije razvijenih zemalja. Razvijene zemlje ovisne su o resursima i energiji slabije razvijenih zemalja. Kvaliteta života u tim slabije razvijenim zemljama ovisna je o uvozu iz razvijenih zemalja.

U užem smislu vanjska trgovina obuhvaća samo promet robe između gospodarskih subjekata iz različitih zemalja, pa je predmet vanjskotrgovinske razmjene ona roba koja prelazi državnu granicu, odnosno carinsku crtu jedne ili više zemalja, dok u širem smislu vanjska trgovina, osim uz međunarodnu robnu razmjenu jedne zemlje s drugim zemljama, međunarodnu trgovinu možemo definirati kao ukupni opseg razmjene između zemalja cijelog svijeta, odnosno ukupnost razmjene na ukupnom tržištu (Stiglitz, 2009:81).

Kao što smo naveli, globalističko tržište i vanjska razmjena podrazumijeva međusobnu razmjenu u vidu kupovine ili prodaje sirovina, materijala, dobara, ali i usluga diljem svijeta.

3.4. Multinacionalne kompanije

Danas o multinacionalnim kompanijama nitko ne govori ravnodušnim tonom. Za neke su multinacionalne kompanije najrazvijenije gospodarske organizacije koje su u potpunosti prilagođene modernoj znanstveno-tehnološkoj revoluciji i stupnju razvoja proizvodnih snaga. Nadalje, multinacionalne kompanije predstavljaju i čimbenik svjetske proizvodnje i prodaje kao i hegemonizaciju svjetskog tržišta. U njima se kod nekih stručnjaka vidi pozitivni gospodarski rast, jer dolazi do najveće razmjene u svijetu, kroz neometane transfere u vidu državnih regulacija i velikih carina te poreza. Zapravo, smatra se da takav način poslovanja ubrzava rast i razvoj samog čovječanstva.

Brojne su definicije multinacionalnih kompanija, a možda najjednostavnija je ona da je multinacionalna korporacija poduzeće koje u više od jedne zemlje posjeduje ili kontrolira proizvodne ili uslužne objekte i aktivnosti. To je također ona koja se nalazi i upravlja iz zemlje svog podrijetla, ali proizvodi robu ili usluge u relativno autonomnim prekomorskim podružnicama kako bi zadovoljila zahtjeve lokalnih tržišta. Od proizvoda ili usluge može se zahtijevati da zadovolji ne samo lokalna tržišta nego i međunarodna tržišta, jer se robne marke određene zemlje mogu naći na tržištima nekoliko drugih geografski udaljenih zemalja putem izravnih stranih ulaganja ili drugih kanala distribucije (Grgić i Bilas, 2008:370).

Za veliki broj ljudi one predstavljaju negativnu pojavu, kao neke tajanstvene ili misteriozne kompanije koje kroje ljudsku budućnost u vidu teorija zavjera. Nadalje, smatraju ih okupatorima u ekonomskom smislu kojima je cilj iskorištavanje drugih slabijih od sebe te zadržavanje financijske moći i profita samo za uski krug ljudi. Mnogi ljudi ih često krive za određena krizna događanja na svjetskoj razini, pa se tu često javljaju razne teorije zavjere koje često nemaju nikakvog uporišta u činjeničnom stanju na tržištu.

Koliko su multinacionalne kompanije bitne u današnjem svijetu pokazuje i činjenica da su danas, pored ekonomije, one aktivne i u svjetskoj politici, gdje se ponekad njihove odluke smatraju mnogo važnijim od odluka vlada pojedinih svjetskih zemalja. Multinacionalne kompanije danas temelje svoju proizvodnju na primjeni visoke tehnologije i relativno jeftinoj radnoj snazi. Za sastavljanje finalnog proizvoda također se odabiru zemlje koje imaju najpovoljniju lokaciju. Da multinacionalne kompanije kao velike tvrtke imaju važnu ulogu u gospodarstvu svijeta govori i podatak da je 80-ih godina 20. stoljeća u njima proizvedeno 25% svjetskih industrijskih proizvoda, dok današnje multinacionalne kompanije proizvode 42% svjetskih proizvoda (Dicken, 2015:243).

Predmet je znanstvena i politička kritika kao najviši oblik ekonomskog imperijalizma, glavnog instrumenta za očuvanje i širenje kapitalističkog načina proizvodnje. Na njih se može gledati i kao na veliku prepreku bržem razvoju manje razvijenog dijela svijeta.

U modernoj svjetskoj ekonomiji malo je fenomena o kojima postoji toliko različitih mišljenja, kao što je slučaj s multinacionalnim kompanijama, gdje razmjena mišljenja varira od naglašene afirmacije do potpune negacije. Brojne interpretacije ovog termina ovise o mnogim čimbenicima: društvenoj pripadnosti, ekonomskom položaju i međunarodnoj povezanosti okoliša iz kojeg ljudi dolaze. Ne postoji konsenzus o tome kako pristupiti proučavanju ovih tvrtki, što nas vodi do različitih teorijskih tumačenja ovog fenomena. Čak su i političke pozicije različitih država, tj. njihovih vlada, u mnogim slučajevima kontradiktorne.

Mnoge države i njihova nacionalna ekonomija imaju pozitivan stav prema njima, odnosno otvoreni su za bilo kakav oblik suradnje, jer svaka vlast želi pridobiti veliki broj ulagača što bi značilo pokretanje domaćeg gospodarstva, a zaslužne bodove bi pokupili upravo političari koji su na vlasti. Kada se pogleda u prošlost kod država koje su bile u tranziciji mnoge vlasti, pa tako i Hrvatska se odricala poduzeća za sitan novac, skoro besplatno, jer su ona bila zastarjela, puna dugovanja i nisu se mogla prilagoditi kapitalističkom načinu poslovanja na otvorenom tržištu.

Budući da aktivnosti multinacionalnih organizacija utječu na njihovo okruženje, to je izazvalo kritike iz različitih krugova (Mlinar, 1999:6).

Danas se u svijetu puno piše i raspravlja o multinacionalnim kompanijama. Multinacionalne kompanije su postale neizostavan čimbenik u proučavanju, jer ona same sa svojim radom utječu na gospodarstva mnogih država. Međutim, određena stajališta i zaključci o ovom trenutnom i zanimljivom fenomenu svjetske ekonomije još nisu dati u modernoj ekonomskoj literaturi. Posljednjih godina sve je više pokušaja da se demistificira sam pojam multinacionalnih kompanija, nažalost to ide sporo.

Sama činjenica da nastanak multinacionalnih tvrtki nije dovoljno istražen i da nema dovoljno informacija o njima dovodi do stvaranja zabluda o njima. Multinacionalne kompanije su postale vruća tema svih slojeva društva, od običnih ljudi do menadžera. Do toga je došlo zbog same složenosti u funkcioniranju i neshvaćanju same srži multinacionalnih kompanija, a pojedinci kada nešto ne razumiju ili ne žele shvatiti to gledaju drukčijim očima pa se javljaju teorije zavjere.

Slika 3. Prikaz najvećih multinacionalnih kompanija

Rang	1999. godina	Ukupan prihod (mil. USD)	2017. godina	Ukupan prihod (mil. USD)
1.	General Motors	189	Walmart	500,343
2.	Walmart	166	State Grid	348,903
3.	Exxon Mobil	163	Sinopec Group	326,953
4.	Ford Motor	162	China National Petroleum	326,008
5.	General Electric	111	Royal Dutch Shell	311,870
6.	Intl. Business Machines	87	Toyota Motor	265,172
7.	Citigroup	82	Volkswagen	260,028
8.	AT&T	62	BP	244,582
9.	Altria Group	61	Exxon Mobil	244,363
10.	Boeing	57	Berkshire Hathaway	242,137

Izvor: Podaci preuzeti sa: <http://fortune.com/global500>, datum pristupa 09.05.2020.

Multinacionalne korporacije nisu nikakav novi pojam, niti one kao takve ovise o globalizaciji, ali uslijed postupnog razvoja globalizacije i njezinih čimbenika došlo je do olakšanog funkcioniranja samih kompanija u trgovinskoj razmjeni diljem svijeta.

Zbog velikog broja problema s imidžom javnosti koji su nastali zbog aktivnosti multinacionalnih kompanija, mnoge su tvrtke usvojile strategije za naglašavanje svojih potencijalno pozitivnih doprinosa putem širokog oglašavanja svojih ciljeva za “društveno odgovorno poslovanje (Safranski, 2008:41).

Multinacionalne kompanije su imale pozitivan utjecaj na razvitak gospodarstava diljem svijeta kao i zapošljavanje većeg broja ljudi u svakom kraju ili državi, nadalje one su imale poticajni efekt na rast i razvoj tehnologije i tehnološkog napretka samog svijeta. Došlo je do lakšeg povezivanja ljudi iz svih krajeva svijeta. Međutim imali su i negativnu stranu kao što je utjecaj na pojedina državna gospodarstva i stvaranja monopola čime je došlo do urušavanja pojedinih gospodarstava kao i uništavanje manjih poduzeća.

Naravno, da su koristi isto tako velike za sve sudionike i čimbenike kada je riječ o globalnom tržištu, razmjeni dobara i usluga. Kupci imaju veliki broj dostupnih proizvoda ili usluga po nižim cijenama nego što bi to bili u mogućnosti da nije razvijen ovakav oblik tržišta.

Nadalje, gospodarska aktivnost u globalnom okruženju ima više mogućnosti za zapošljavanje školovanih i kvalitetnih menadžera diljem svijeta. Kao takve multinacionalne kompanije u

različitim državama otvaraju svoje urede te stvaraju pozitivnu ekonomsku klimu u vidu zapošljavanja domicilnog stanovništva.

4. ANALIZA EKONOMSKE GLOBALIZACIJE

4.1. Statistički pokazatelji razmjene

Multinacionalne kompanije imaju za cilj stvaranje profita. Vodeći se s tom mišlju one ulaze na međunarodna tržišta kako bi maksimizirale svoju zaradu. Nadalje, multinacionalne kompanije prebacuju svoje urede i središta u zemlje gdje im je jeftinije poslovati, pa nije uopće čudno kada neki poznati brendovi svoje tvornice prebacuju u treće zemlje radi smanjivanja troška i uštede finansijskih sredstava. U ovom poglavlju prikazani su statistički podaci vezani uz multinacionalne kompanije.

Slika 4. Prikaz zemalja sa najvećim brojem ureda i podružnica multinacionalnih kompanija u svijetu

Rang	Zemlja	Ukupan broj matičnih društava	Zemlja	Ukupan broj podružnica
1.	Danska	9.356	Kina	286.232
2.	J. Koreja	7.460	Rumunjska	89.911
3.	Njemačka	6.115	Češka	71.385
4.	Italija	5.750	Mađarska	26.019
5.	Nizozemska	4.785	Meksiko	25.708
6.	Japan	4.663	Turska	21.079
7.	Kina	3.429	Nizozemska	17.521
8.	Turska	2.871	J.Koreja	16.953
9.	Finska	2.807	Malezija	15.567
10.	Švicarska	2.616	Španjolska	14.767

Izvor: UNCTAD World Investment Report 2018, dostupno na: http://unctad.org/en/docs/wir2018_en.pdf, datum pristupa 10.05.2020.

Kao što je vidljivo velik broj kompanija je upravo iz Europskih zemalja, no najveći broj njih je prebacio podružnice i proizvodne pogone u jeftinije zemlje kada je riječ o troškovima i drugim davanjima, pa je vidljivo da je Kina daleko odmakla svim ostalim državama što se tiče proizvodnih pogona, odnosno podružnica.

Slika 5. Prikaz prosječne plaće u navedenim zemljama

Država/godina	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
1. SAD	3.944	4.124	4.233	4.267	4.365	4.483	4.605	4.644	4.784	4.892
2. UK	4.297	4.902	4.575	3.980	4.003	4.200	4.209	4.193	4.456	4.216
3. Njemačka	3.224	3.571	3.921	3.718	3.618	3.944	3.738	3.951	4.047	3.477
4. Kina^{II}	100	108	121	139	162	185	210	234	263	292
5. Japan	2.964	2.937	2.946	2.903	2.958	3.032	2.997	3.010	2.968	2.981
6. Nizozemska	4.024	4.545	5.012	4.886	4.718	5.027	4.719	4.994	5.020	4.288
7. Italija	2.691	3.001	3.324	3.156	3.072	3.267	3.004	3.148	3.171	2.671
8. Francuska	3.217	3.601	3.963	3.820	3.744	3.995	3.765	3.943	3.987	3.373
9. Švicarska	5.196	5.580	6.345	6.418	6.698	7.917	7.536	7.692	7.845	7.395
10. Danska	4.717	5.307	5.937	5.847	5.755	6.153	5.806	6.047	6.202	5.310
1. Meksiko										
	1.332	1.343	1.333	1.306	1.249	1.272	1.268	1.277	1.259	1.238
2. Rumunjska										
	409	579	689	624	609	667	614	673	705	..
3. Rusija										
	391	531	693	592	698	806	870	946
4. Moldavija										
	129	170	246	248	241	272	287	298	295	..
5. Ukrajina										
	206	267	343	245	283	331	379	409	292	..
6. Češka										
	934	1.103	1.381	1.243	1.271	1.407	1.297	1.294	1.236	1.064
7. J. Koreja										
	2.610	2.672	2.653	2.648	2.691	2.724	2.686	2.725	2.727	2.759
8. Mađarska										
	904	1.092	1.253	1.070	1.066	1.142	1.047	1.076	1.036	888
9. Turska										
	765	..	1.155	..	1.004
10. Poljska										
	865	1.019	1.297	1.022	1.124	1.200	1.117	1.169	1.194	1.021

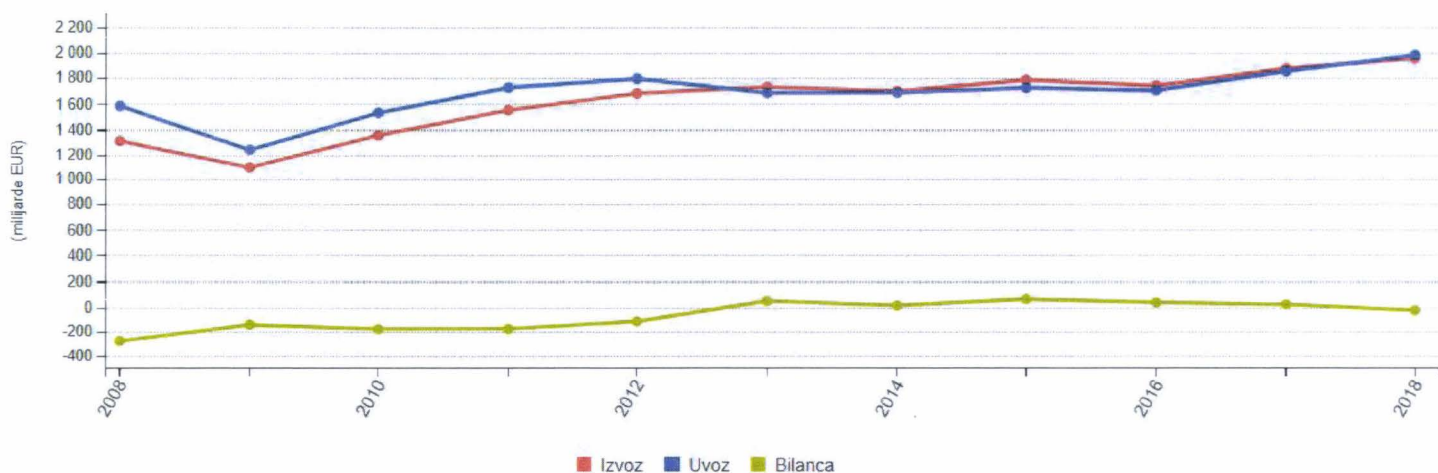
Izvor: UNECE statistical database, Gross Average Monthly Wages by Indicator, Country and Year, dostupno na: http://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT_20-ME_3-MELF/60_en_MECCWagesY_r.px/table/tableViewLayout1/?rxid=e3f87a79-6c5f47db-9d24-4a1a4227ad53, datum pristupa 11.05.2020.

Kao što je vidljivo, ovi podaci pokazuju zašto multinacionalne kompanije sele svoje urede i podružnice u navedene zemlje. Osim što kod njih dolazi do smanjenja troškova funkcioniranja, dolazi i do jeftine radne snage pa je plaća u Kini deset puta manja nego u nekim prosječnim europskim zemljama, dok se ogromna visina plaće vidi na primjeru Švicarske.

4.2. Analiza trgovanje na globalnoj razini

Kao što smo naveli, međunarodna razmjena ne poznaje granice već ona ovisi o ponudi i potražnji za određenim dobrima ili uslugama. Najveći razmjene se odvijaju između velikih kompanija i zemalja kao i trgovanje određenim energentima kao što je nafta.

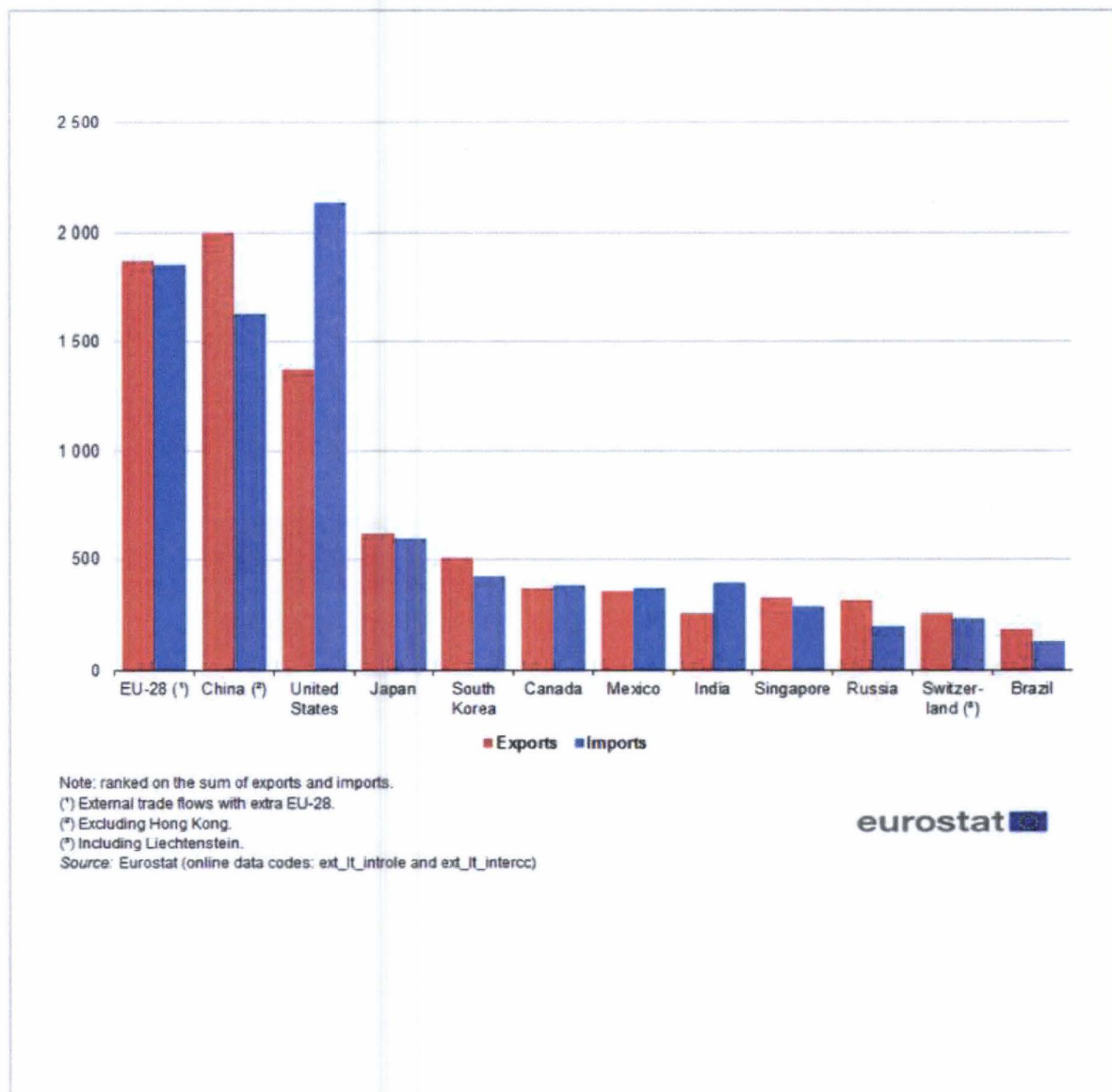
Slika 6. Prikaz trgovinske razmjene Europske unije na svjetskom tržištu u razdoblju od 2008-2018.

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr, datum pristupa 12.05.2020.

Kao što je vidljivo, prikazana je robna razmjena Europske unije na svjetskom tržištu. Kako bi prikazali određene statističke podatke moramo uzeti određenu zajednicu te se orijentirati prema svjetskom tržištu. Kao što je vidljivo praktički je uvoz i izvoz podjednak kada je riječ o Europskim zemljama sa svjetskim tržištem.

Slika 7. Prikaz razmjena velikih država ili zajednica za 2018.godinu

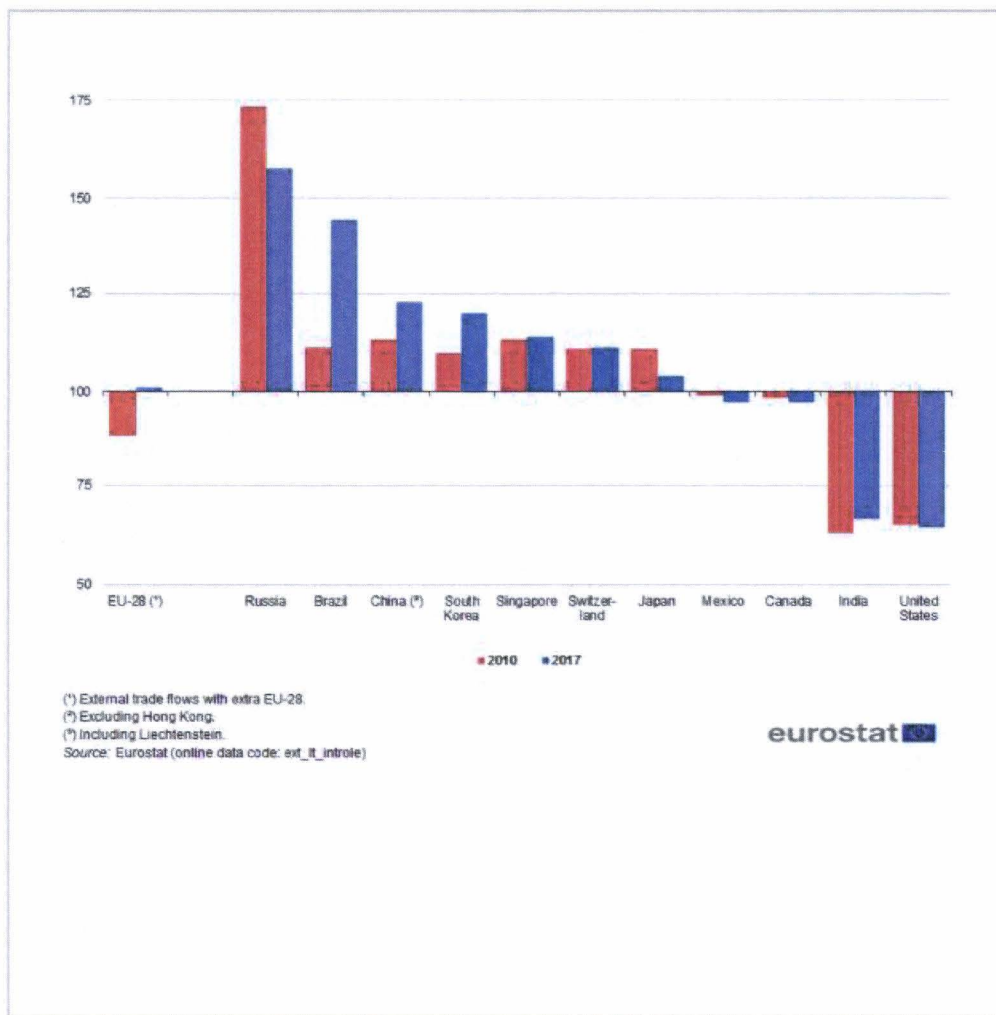

Izvor: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr#Tri najve.C4.87a globalna sudionika u me.C4.91unarnodnoj trgovini: EU.2C Kina i SAD](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr#Tri_najve.C4.87a_globalna_sudionika_u_me.C4.91unarnodnoj_trgovini:_EU.2C_Kina_i_SAD), datum pristupa 13.05.2020.

Skupina država EU-28, Kina i Sjedinjene Države najveća su tri globalna igrača u međunarodnoj trgovini (vidjeti grafikon 1.) od 2004. kada je Kina pretekla Japan. Tijekom 2017. skupina država EU-28, Kina i Sjedinjene Američke Države zabilježile su gotovo jednaku ukupnu razinu trgovine robom (izvoz i uvoz): najviše je trgovine ostvario EU-28, u iznosu od 3.738 milijardi EUR (napominjemo da ta brojka ne uključuje trgovinu unutar EU-a), što je bilo 103 milijarde EUR više od Kine i 239 milijardi EUR iznad razine zabilježene u Sjedinjenim Američkim Državama; Japan je zabilježio četvrti po redu udio trgovine robom, 1.212 milijardu EUR (<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr#Tri_najve.C4.87a_globalna_sudionika_u_me.C4.91unarnodnoj_trgovini:_EU.2C_Kina_i_SAD, datum pristupa 14.05.2020.).

Slika 8. Omjer međunarodne trgovine robom

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr#Tri_najve.C4.87a_globalna_sudionika_u_me.C4.91unarnodnoj_trgovini:_EU.2C_Kina_i_SAD, datum pristupa 14.05.2020.

Kao što je vidljivo najveći pozitivni omjer su imale države Europske unije te SAD. Od 2010.godine došlo je do relativnih pomaka kod svih država, najveći skok je također postigla i Kina.

4.3.Negativne pojave i posljedice ekonomske globalizacije

Posljednjih godina svijet je bio svjedokom dramatičnog razvoja multinacionalnih kompanija koje su postale jedna od glavnih pojava u međunarodnim ekonomskim odnosima. Rasprave

koje se u Ujedinjenim narodima često vode o tim tvrtkama ukazuju na zaokupljenost i razmišljanje o njima. Pored ekonomske, političke i društvene dimenzije ovog problema su više nego očite. Pored trgovine i industrije, multinacionalne tvrtke aktivne su i u svjetskoj politici, gdje se vrlo često njihove odluke smatraju mnogo važnijim od odluka pojedinih vlada. Oni čak imaju prednost u odnosu na državne vlade, jer za razliku od vlada, oni nisu odgovorni nikome za svoje politike i postupke. Stoga one ne podliježu kontroli i regulaciji jedinstvene vlade koja na taj način može osigurati maksimalni stupanj usklađenosti između svojih operacija i javnog interesa.

Neke od negativnih karakteristika koje se mogu spomenuti u poslovanju multinacionalnih korporacija su: često upuštanje u protukonkurentske prakse, neadekvatno obučavanje lokalnih radnika i menadžera, postojanje tendencije uvoza ključnih komponenti umjesto da ih nabavljaju lokalno, neuvažavanje prava radnika, ekološka i društvena neodgovornost itd. Najčešća kritika multinacionalnim korporacijama odnosi se na gubitak kontrole. Iako podružnice podliježu lokalnim zakonima i propisima, kritičari tvrde da lokalne vlasti nisu u stanju suprotstaviti se lobiranju i da multinacionalne korporacije za razliku od lokalnih tvrtki mogu vjerodostojno zaprijetiti premještanjem na novo mjesto ako ne dobiju ono što žele. Kada multinacionalne tvrtke financiraju svoje prekomorske operacije isključivo na lokalnim tržištima kapitala i ne koriste fondove izravnih stranih ulaganja za ulaganje u novi objekt, kritičari tvrde da oni ne doprinose ukupnoj razini ulaganja, već samo istiskuju lokalne tvrtke i istiskuju ih iz lokalnih tržišta kapitala (Sachs, 2007:78).

Multinacionalne korporacije obično zarađuju svoju zaradu iz zemalja u kojima posluju u obliku deviznih rezervi. Ovaj oblik deviznog outputa mnogo je veći od početnog kapitala koji multinacionalne kompanije donose u zemlje u razvoju. Multinacionalne tvrtke također imaju modernu tehnologiju koja im omogućuje dobivanje različitih unosnih poslova, što lokalne kompanije dovodi do ruba bankrota i bankrota. Prednost multinacionalnih korporacija je u tome što svoju proizvodnju usklađuju s potrebama svjetskog tržišta, a ne domaćeg stanovništva. Suprotno mišljenju mnogih pojedinaca da takve investicije dovode do tihe okupacije nekih zemalja u razvoju, iskustvo pokazuje da prisutnost tih tvrtki u nekoj zemlji ne vodi okupaciji, već nezaposlenosti radnika koji su prethodno bili zaposleni u raznim sferama državne ekonomije.

Poslovanje multinacionalnih kompanija dovodi do posljedica nejednakog ekonomskog razvoja. Jedna od najuočljivijih nejednakosti gospodarskog razvoja je između sjevera i juga. Najveće razlike u razini gospodarskog razvoja prisutne su na dva kontinenta: u Aziji i Europi. Veliki je

raspon stupnja gospodarskog razvoja Azije od Japana do Bangladeša. Također, razina gospodarskog razvoja u Europi od Švicarske do Albanije je jasno vidljiva. Što se tiče ostalih kontinenata, oni su mnogo homogeniji od dva spomenuta. Tako u Sjevernoj Americi i Australiji prevladava visoki razvoj najrazvijenijih zemalja, a malo je onih koji pripadaju skupini najmanje razvijenih zemalja. U Africi prevladavaju najnerazvijeniji, s nešto umjereno razvijenim na sjeveru, jugu i jugozapadu kontinenta. U Africi nema najviše razvijenih.

4.4. Projekcija budućnosti

Od nastanka multinacionalnih kompanija došlo je do dubokih i radikalnih promjena u poslovanju i općenito karakteristikama ovih korporacija. Tvrtke većine visokorazvijenih zemalja u razdoblju od šezdesetih godina prošloga stoljeća nastoje poboljšati i povećati svoju međunarodnu prisutnost. Međutim, multinacionalne tvrtke ovog razdoblja sada su zastarjele, ne samo u pogledu karakteristika same tvrtke, što prije svega uključuje osnovne oblike organiziranja, već i uloge zemalja u kojima se nalaze njihove podružnice. Sada posluju u novim uvjetima na globalnom tržištu i modernim tržišnim tokovima, pa je njihovo poslovanje specifičnije u modernom svjetskom gospodarstvu, od upravljanja, standardizacije, nove suštine masivnosti i kvalitete, visoke modernizacije proizvodnje proizvoda i usluga do poslovanja i općeg gospodarskog uspjeha.

Smatrajući i promatrajući ovakav tempo načina i funkcioniranja multinacionalnih kompanija može se samo predvidjeti da će doći do njihovog jačanja na ekonomiju u svakom kutku svijeta. Nadalje, njihov utjecaj će se povećati te će se povećati količina razmjene dobara i usluga među kompanijama ili državama, nadalje doći će do promjene u potrebama određenih energenata što bi moglo utjecati na cijenu u budućnosti koja bi se razlikovala od cijene u sadašnjosti.

Neke od karakteristika koje bi trebale obilježiti današnje multinacionalne tvrtke bile bi: strogo profesionalno upravljanje, učinkovito prilagođavanje potrebama kupaca, informacijske prednosti, visoka kvaliteta u međunarodnim i proizvodnim tokovima. Međutim, danas postoje mnoge multinacionalne korporacije koje ne posjeduju ove uloge. Zbog toga ih se smatra „živim organizmima“ prilagođavanja, kvalitetne organizacije, ali i tvrtkama koje propadnu kako zbog jake konkurencije, tako i zbog lošeg poslovanja i neusklađenosti sa standardima koji im se nameću (Giddens, 2005:48).

U uvjetima modernog i razvijenog društva pojavio se novi fenomen. Naime, tu je kombinirano vlasništvo nad dijelom proizvodnih sredstava, najsuvremenijim sadržajem i znanstveno-kreativnim razumijevanjem, iz različitih zemalja kroz grane multinacionalnih kompanija. Također, funkcije koje ove tvrtke imaju danas prilično su komplicirane u usporedbi s funkcijama njihovih prethodnika. Cilj internacionalizacije nije samo stvoriti globalnu tvrtku, već i stvoriti put do njenog uspjeha, stvoriti jaku i snažniju kompaniju svaki dan u odnosu na prethodni dan. Stoga je uloga marketinga sve važnija u modernim uvjetima jer postiže konkretne rezultate i veliku učinkovitost.

Danas prevladava mišljenje da su multinacionalne kompanije treća sila na svijetu, odmah iza Sjedinjenih Država, koje su na prvom mjestu, i Japana. Kao svjetska sila, oni predstavljaju jedan od glavnih fenomena modernih tendencija, ali i nezaobilazni čimbenik tranzicije. Zemlje u tranziciji učinit će sve kako bi privukle multinacionalne tvrtke kako bi potaknule ulaganja u svoje poslovanje. No, kako je glavni cilj multinacionalnih kompanija ostvariti profit, rijetko će se odlučiti na takav korak, jer su oni najviše zainteresirani za ulaganje u ekonomske koristi o kojima smo već govorili.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu je definirana problematika globalizacije i njezinih učinaka na svjetsku trgovinsku razmjenu. Za pojedince je globalizacija pojava koja donosi ekonomsku dobit i bolji standard, odnosno projicira tehnološki i globalni razvoj svijeta. U radu smo naveli pozitivne i negativne posljedice koje se javljaju prilikom globalizacije. Na svjetskom tržištu došlo je do ubrzanog kretanja razmjene dobara i usluga diljem svijeta pa je danas komunikacija i interakcija između ljudi s jednog kraja svijeta na drugi postala trenutačna kada je riječ o brzini. Kada je riječ o globalizaciji može se reći kako ona najviše odgovara razvijenim zemljama koje su zapravo nositelji globalističkih promjena. Do globalizacije je došlo uslijed sveopćeg napretka svijeta, a posebno informacijske tehnologije gdje su procesi i aktivnosti skraćene na najmanji period.

Stvaranje ekonomskih i političkih integracija uzročno je povezano s procesom globalizacije. Svijet novog stoljeća oblikovan je globalizacijom, liberalizacijom i tehnološkim razvojem. Nije moguće precizno reći je li globalizacija utjecala na nejednakost, ali brojne činjenice govore da su najviše koristi imale najrazvijenije zemlje, dok su one nerazvijene i one u razvoju gurnute još više (npr. Broj siromašnih se nije smanjivao 20 godina), ali bez obzira na to, brojne promjene koje globalizacijski proces donosi sa sobom donijele su koristi nerazvijenim i onima u razvoju. Globalizacija dovodi do stvaranja trgovačkih zajednica i drugih udruženja radi lakše međunarodne razmjene. Veliku ulogu u trgovinskoj razmjeni imaju multinacionalne kompanije koje su postale glavni pokretač globalističkih trgovačkih kretanja. Svijet tako postaje jedinstveni sastav, a svjetsko tržište je dostupno svima. Ekonomska globalizacija pruža mnogim zemljama širom svijeta brojne mogućnosti.

LITERATURA

1. Babić, A. i Babić M. (2008.) Međunarodna ekonomija, Sedmo izdanje. Zagreb: Sigma savjetovanja d.o.o.,
2. Bahtijarević-Šiber, F.; Sikavica, P.; Pološki Vokić, N.:Suvremeni menadžment. Školska knjiga. Zagreb., 2004.,
3. Becker B., Huselid M., Ulrich D. (2001.): HR Scorecard: Linking People, Strategy, and Performance, MA: Harvard Business School Press, Boston,
4. Clark I. (1999.): Globalization and International Relations Theory, Oxford University Press, Oxford,
5. Čečuk A. (2002.): Financijska globalizacija, Graf form, Split,
6. Dicken, P. (2015): Global Shift, Transforming the World Economy, The Guilford Publications, New York,
7. Douglas, A.I. (2001.) A brief History of International Trade Policy, Library Economics and Liberty,
8. Galović T.: Putevima krupnog kapitala i globalizacije; 2017.,
9. Giddens, A. (2005), Odbjegli svijet: Kako globalizacija oblikuje naše živote, Zagreb, Jesenski i Turk,
10. Grgić, M. i Bilas, V. (2008) Međunarodna ekonomija, Lares plus Zagreb,
11. Jovančević, R.: Ekonomski učinci globalizaciji Europska unija. Zagreb., 2005.,
12. Lazibat, T. i Kolaković, M.:Međunarodno poslovanje u uvjetima globalizacije: međunarodna razmjena i međunarodno tržište. Zagreb., 2004.,
13. Lončar J.: Globalizacija – pojam, nastanak i trendovi razvoja,2005.
14. Mlinar, Z. (1999): Globalizacija, deteritorizacija i kulturni identitet, Kulturni radnik,
15. Pažanin, A. (2009), Globalizacija i politika, Zagreb, Politička misao,
16. Sachs, Jeffrey D. (2007), Kraj siromaštva: Ekonomske mogućnosti našeg doba, Zagreb, Algoritam,
17. Samuelson, Paul A., Ekonomija, 15. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2000.,
18. Stiglitz, Joseph,E. (2009), Uspjeh globalizacije : Novi koraci do pravednog svijeta, Zagreb, Algoritam,
19. Veselica V. (2007): Globalizacija i nova ekonomija, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.

Internetski izvori:

1. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr
2. UNECE statistical database, Gross Average Monthly Wages by Indicator, Country and Year, dostupno na: http://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT_20-ME_3-MELF/60_en_MECCWagesY_r.px/table/tableViewLayout1/?rxid=e3f87a79-6c5f47db-9d24-4a1a4227ad53
3. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_goods/hr#Tri_najve.C4.87a_globalna_sudionika_u_me.C4.91unarodnoj_trgovini:_EU.2C_Kina_i_SAD
4. UNCTAD World Investment Report 2018, dostupno na: http://unctad.org/en/docs/wir2018_en.pdf